

M. FAHREDDİN KIRZIOĞLU (1917-2005)

Tuncer Baykara

14 Mart 1917'de, kendi deyimiyle "mihver-i âlem" olan Kars'da dünyaya geldi. Babasından miras kalan ilk soyadı "Çelik" olup, bu adla bazı yayınları olmuştur. Erzurum lisesinden mezun olduktan sonra uzun bir süre öğretmenlik ve öteki işlerde çalışmıştır. 1946'da İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih bölümünü bitirmiştir. Daha bu yıllarda, hatta üniversite yıllarından önce de özellikle halk bilim (folklor) alanındaki araştırmacı yönü ile dikkati çekiyordu.

Kırzioğlu, 1947'den sonra Kars (4 yıl) ve Diyarbakir (6 yıl) Liselerinde öğretmenlik yaptıktan sonra 1957-1961 yılları arasında Arifiye Öğretmen Okulu'nda da görev yaptı. Bu sırada hocası Zeki Velidi Togan'ın sürücü ehliyeti almasına vesile olmuştu.

Kırzioğlu meslektaşı, coğrafya öğretmeni Nebahat hanımla evli olup, evladının da anası odur. Hanımın vefatından sonra Neriman Görgünay ile evlendi.

Kırzioğlu 1961'de Ankara'ya tayin edildi; burada iken Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi'nde Prof. Dr. Akdes Nimet Kurat'ın yanında doktora yaptı. *Osmanlıların Kafkas Elleri Fethi*.

1967 senesi Eylül ayı sonlarında Erzurum Atatürk Üniversitesi'nde göreve başladıktan birkaç ay sonra, adını hep duyduğum, zaman zaman konuşup görüştüğüm, menakıbını da duyduğum Kırzioğlu benim görev yaptığım Üniversite'ye öğretim görevlisi olarak tayin edildi. Bu tarihten sonra kendisini daha yakından tanıdım. Kendisi Kars ve Erzurum'da çok bilinip tanınan bir kimse olduğundan, bazı nadir kitapları temin etmemde faydası da oldu. 1971 Ağustosundaki Malazgirt'in 900.yılı kutlamalarına Atatürk Üniversitesi'nin katkısı demek olan Sempozyum sırasında, ne yazık ki yöneticiliğini başarılı bulmamıştım. Mesela Kars'a gittiğimizde, ilk iş olarak bal-peynir alışverişi işlerini düzenlemeye çalışmış, Ani'ye gidişimiz bu sebeple gecikmiş idi.

Kırzioğlu 1980 sonrası Ankara'ya tayin edildi. Kendisi Ermeni meselesini en iyi bilenlerden sayılıyordu. Ayrıca Doğu Anadolu sahasındaki meseleleri de yakından biliyordu. Azerbaycan'a birkaç kere davet edilmişti fakat, "sabun yapılıırım" korkusu sebebiyle gidememişti. 1991 yılı Haziranında Türk Tarih Kurumu üyeleriyle gittiğimiz Azerbaycan'da en çok itibarı Fahreddin Kırzioğlu ile Faruk Sümer görecektir.

Kırzioğlu Kars ve Dede Korkut uzmanı sayılırdı. Kars'a dair 1953'de basılan kitabı, öteki bilim adalarının genellikle yadırgadığı kendisine mahsus görüşleri olsa da önemli bir araştırma idi. Dede Korkut hakkında da dikkate değer görüşleri vardı. Gerek

Karsla gerekse Dede Korkutla ilgili olarak onun bazı görüşlerine haksızlık ettiğimi veya ettiğimizi düşünüyorum.

Kırzioğlu, Türk Tarih Kurumu üyesi olarak ne yazık ki yeni yayınlar yapamadı. Kendisi o zamanlarda da görür, zihnindeki çözülmemiş bazı konularda fikrini alırdım. 1998'de Konya'daki Zeki Velidi Hocamla ilgili toplantı sonrasında, Selçuk Üniversitesi Tarih Bölümü'nü ziyaretimiz sırasında, zannederim biraz kalbini kırdım. Sonrasında bunu telafi etmek ise bir türlü mümkün olmadı.

Kırzioğlu, çok yönleri olan gerçek bir araştırmacı idi. Sağlığında bana iltifat olsun diye "Zeki Velidi'nin arap harfli el yazısını ikimizden gayrisi okuyamaz" diyordu. Son zamanlarda Kırzioğlu'na Zeki Velidi hocanın bazı el yazılarını gösterdiğimde, o da okuyamayanlar arasına katılmıştı. Kırzioğlu'nun toplantılardaki katkıları yine de dikkate değerdi.

Kırzioğlu halk bilim alanından başlayarak Kars'a dair birçok kitabı olmuştur. Dede Korkut üzerine çalışmaları da vardır. Ayrıca Doğu Anadolu'nun insan yapısına dair görüşleri de önemlidir. Buna dair de eserleri vardır. Ve nihayet Ermenilerle ilgili bilgisi de önemlidir.

10 Şubat 2005 de vefat eden Kırzioğlu'nun mekânı cennet olsun.